

Vergaderjaar 2019–2020

**35 438**

**Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII) voor het jaar 2020 (Tweede incidentele suppletoire begroting inzake Noodpakket banen en economie)**

**Nr. 2**

**MEMORIE VAN TOELICHTING**

**A. ARTIKELGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL**

**Wetsartikelen 1**

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2020 wijzigingen aan te brengen in de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,  
E.D. Wiebes

## B. ARTIKELGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE BEGROTINGSARTIKELN

### 1. Leeswijzer

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	10
=> 1000	10	20

### 2. Beleidsartikelen

#### 2.1 Beleidsartikel 2 Bedrijvenbeleid: innovatie en ondernemerschap voor duurzame welvaarts groei

Tabel 1 Budgettaire gevolgen van beleid incidentele suppletoire begroting (ISB) (bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerpbegroting 2020 incl. NvW en ISB	Mutaties 2° ISB	Stand 2° ISB	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
<b>VERPLICHTINGEN</b>	<b>3.802.632</b>	<b>10.430.000</b>	<b>14.232.632</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<i>Waarvan garantieverplichtingen</i>	2.350.000	9.235.000	11.585.000	0	0	0	0
<i>Waarvan overige verplichtingen</i>	1.452.632	1.195.000	2.647.632	0	0	0	0
<b>UITGAVEN</b>	<b>1.684.493</b>	<b>2.375.000</b>	<b>4.059.493</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>	87%		87%				
<b>Subsidies</b>	<b>686.011</b>	<b>1.195.000</b>	<b>1.881.011</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Lucht- en Ruimtevaart	0		0	0	0	0	0
MKB-Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)	39.131		39.131	0	0	0	0
Eurostars	18.132		18.132	0	0	0	0
Bevorderen Ondernemerschap	21.390		21.390	0	0	0	0
Groene Groei en Biobased Economy	0		0	0	0	0	0
Cofinanciering EFRO, inclusief INTERREG	22.361		22.361	0	0	0	0
Bijdrage aan ROM's	6.161		6.161	0	0	0	0
Verduurzaming industrie	61.400		61.400	0	0	0	0
Startup-beleid	14.400		14.400	0	0	0	0
Urgendmaatregelen industrie	21.000		21.000	0	0	0	0
Noodloket (TOGS)	475.000	1.170.000	1.645.000	0	0	0	0
Qredits	6.000	25.000	31.000	0	0	0	0
Overige subsidies	1.036		1.036	0	0	0	0
<b>Garanties</b>	<b>155.211</b>	<b>1.180.000</b>	<b>1.335.211</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
BMKB	59.744	180.000	239.744	0	0	0	0
GroEIFaciliteit	8.722		8.722	0	0	0	0
Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)	86.745		86.745	0	0	0	0
Garantie Ondernemingsfinanciering Corona	0	1.000.000	1.000.000	0	0	0	0
Garanties MKB Financiering	0		0	0	0	0	0
<b>Opdrachten</b>	<b>10.561</b>	<b>0</b>	<b>10.561</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Onderzoek en opdrachten	4.134		4.134	0	0	0	0
Caribisch Nederland	1.056		1.056	0	0	0	0
ICT beleid	0		0	0	0	0	0
Regeldruk	2.206		2.206	0	0	0	0
Regiekosten regionale functie	665		665	0	0	0	0
Invest-NL in opbouw	0		0	0	0	0	0
Cybersecurity	0		0	0	0	0	0
Small Business Innovation Research	2.500		2.500	0	0	0	0
<b>Bijdragen aan agentschappen</b>	<b>123.235</b>	<b>0</b>	<b>123.235</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Bijdrage RVO.nl	112.448		112.448	0	0	0	0
Bijdrage Agentschap Telecom	516		516	0	0	0	0
Bijdrage Logius	0		0	0	0	0	0
Invest-NL	10.271		10.271	0	0	0	0

	Stand ontwerpbe- grotting 2020 incl. NvW en ISB	Mutaties 2° ISB	Stand 2° ISB	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
<b>Bijdragen aan ZBO's/RWT's</b>	<b>316.624</b>	<b>0</b>	<b>316.624</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Bijdrage aan TNO	170.860		170.860	0	0	0	0
Kamer van Koophandel	121.757		121.757	0	0	0	0
Bijdrage aan NWO-TTW	24.007		24.007	0	0	0	0
<b>Bijdragen aan medeoverheden</b>	<b>6.800</b>	<b>0</b>	<b>6.800</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Sterke Regio's en Nota Ruimte	6.800		6.800	0	0	0	0
<b>Bijdragen aan (inter-)nationale organisa- ties</b>	<b>386.051</b>	<b>0</b>	<b>386.051</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Internationaal Innoveren	40.851		40.851	0	0	0	0
PPS-toeslag (voorheen TKI-toeslag)	165.059		165.059	0	0	0	0
TO2 (Deltares, MARIN en NLR)	50.121		50.121	0	0	0	0
Topsectoren overig	10.834		10.834	0	0	0	0
Ruimtevaart (ESA)	96.430		96.430	0	0	0	0
Bijdrage NBTC	9.536		9.536	0	0	0	0
Bijdragen organisaties	5.720		5.720	0	0	0	0
Economische ontwikkeling en technolo- gie	7.500		7.500	0	0	0	0
<b>Storting begrotingsreserve</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Storting reserve BMKB	0		0	0	0	0	0
Storting reserve Groeifaciliteit	0		0	0	0	0	0
Storting reserve GO	0		0	0	0	0	0
Storting reserve Garanties MKB Financiering	0		0	0	0	0	0
<b>ONTVANGSTEN</b>	<b>129.867</b>	<b>0</b>	<b>129.867</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
BMKB	33.000		33.000	0	0	0	0
Groeifaciliteit	8.000		8.000	0	0	0	0
Garantie Ondernemings-financiering (GO)	13.000		13.000	0	0	0	0
MKB Financiering	0		0	0	0	0	0
Luchtvaartkrediet-regeling	6.116		6.116	0	0	0	0
Rijksoctrooiwet	36.012		36.012	0	0	0	0
Eurostars	5.094		5.094	0	0	0	0
F-35	7.000		7.000	0	0	0	0
Diverse ontvangsten	21.645		21.645	0	0	0	0

## Toelichting

### Verplichtingen

Met de Garantie Ondernemersfinanciering (GO) helpt EZK zowel het mkb als (middel)grote bedrijven door middel van een garantie op bankleningen en bankgaranties. Recent is het garantiebudget van de GO verhoogd van € 400 mln naar € 1,5 mld en tevens de GO-faciliteit per onderneming verhoogd van € 50 mln naar € 150 mln. Echter, in de huidige extreme omstandigheden is de GO, met een garantiepercentage van 50% en een garantieplafond van € 1,5 mld, niet toereikend om de kredietverlening van de banken aan (middel) grote bedrijven op gang te houden. Het kabinet heeft daarom besloten tijdelijk een corona-module voor garantie op bankleningen aan de GO-regeling (GO-C) toe te voegen. Dit in lijn met de ruimte die het tijdelijk staatssteunkader (TSSK) van de Europese Commissie daarvoor biedt. Het garantiepercentage van GO-C zal 80% (voor grootbedrijf met omzet vanaf € 50 mln), respectievelijk 90% (voor mkb-ondernemingen met omzet tot € 50 mln) bedragen en het totale garantieplafond voor de GO wordt verhoogd naar € 10 mld. Door deze regeling ontstaat er in totaal € 11,2 mld extra liquiditeit in de markt.

Daarnaast wordt op basis van de verwachte benutting van de BMKB het garantiebudget van de BMKB verhoogd van de beschikbare € 765 mln naar € 1,5 mld.

## **Uitgaven**

### *Subsidies*

In de incidentele aanvullende begroting van 18 maart jl. is € 475 mln gealloceerd voor de Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren (TOGS), voorheen noodloket genoemd. De TOGS is een tegemoetkoming in de vorm van een belastingvrije gift van € 4.000 voor ondernemers die een dominant effect zien op hun bedrijfsvoering door het wegblijven van de consument als direct gevolg van de kabinetsmaatregelen. Bij de oprichting is aangegeven dat indien blijkt dat deze maatregel niet toereikend is, in een latere fase besloten kan worden om meer sectoren voor de eenmalige tegemoetkoming in aanmerking te laten komen.

In eerste instantie is bij het bepalen van de doelgroep gekeken naar sectoren die direct getroffen waren door de volgende drie overheidsmaatregelen: gedwongen sluiting van bepaalde bedrijven, het verbod op het organiseren van bijeenkomsten en evenementen en het negatieve reisadvies van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Na analyse van de sinds vrijdag 27 maart gedane aanvragen voor de TOGS en de recente acute, negatieve ontwikkelingen van de winkelomzetten, heeft het kabinet zaterdag 28 maart 2020 aangekondigd dat ondernemers in de non-food retail ook aanspraak kunnen maken op de eenmalige tegemoetkoming, mits ze aan de overige gestelde vereisten voldoen. De uitgaven voor deze sector worden geraamd op € 170 mln.

Hiernaast wordt voorzien in een aanvulling met een aantal sectoren waarvan gegeven de huidige economische ontwikkelingen aannemelijk is dat deze ook direct door de kabinetsmaatregelen zijn getroffen, zoals kampeerterrinen, monumentenzorg (uitbating van monumentale panden), vervoer per taxi, dierentuinen en fysiotherapeuten. Naast deze uitbreidingen van de sectoren, wordt een aanpassing doorgevoerd op het punt van de vestigingsvereiste. Dit vereiste houdt in dat de onderneming op een ander adres staat ingeschreven dan het huisadres, aangezien de TOGS is bedoeld als tegemoetkoming van omvangrijke vaste lasten, anders dan personeelslasten. De aanpassing houdt in dat ondernemers in bepaalde sectoren – waar sprake is van omvangrijke vaste lasten in verband met een fysieke vestiging of fysieke productiemiddelen – in aanmerking komen voor de TOGS, ook als de onderneming staat ingeschreven op het huisadres. Dit waar nodig in combinatie met een aanvullende verklaring van de ondernemer. De nieuwe SBI-codes van deze sectoren worden toegevoegd aan de beleidsregel en worden ook gepubliceerd op de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De uitbreiding van de lijst met ondernemingen in sectoren die voor tegemoetkoming in aanmerking komen zorgt naar verwachting voor een toename van het benodigde budget met circa € 1 mld ten opzichte van de oorspronkelijke beleidsregel (d.d. 27 maart 2020) en de bovenstaande toevoeging van non-food retail (d.d. 28 maart jl.).

Het kabinet hecht er zeer aan dat de tegemoetkoming bij de ondernemers terecht komt die er recht op hebben. Daarom zal er achteraf gecontroleerd worden of er geen misbruik van de regelingen is geweest.

Qredits verstrekt kredieten tot € 250.000 aan kleine bedrijven die niet bij een bank terecht kunnen. In de Kamerbrief over het noodpakket voor banen en de economie van 17 maart jl. heeft het kabinet aangekondigd Qredits financieel te ondersteunen, zodat Qredits uitstel van aflossing kan verstrekken met rentekorting aan kleine ondernemers die door de coronacrisis zijn geraakt. Qredits wil haar doelgroep ook voorzien van een

overbruggingskrediet tegen een lagere rente. Hiervoor wordt aan Qredits een aanvullende bijdrage van € 25 mln beschikbaar gesteld.

### Garanties

Als gevolg van de verruiming van het garantiebudget van de Garantie Ondernemingsfinanciering naar € 10 mld ten behoeve van de Corona-module en de aanname van een jaarlijks schadepercentage van 4% is een minimale kasbuffer van € 1 mld noodzakelijk en beschikbaar gesteld voor het opvangen van verliesdeclaraties.

Het kabinet heeft besloten om de premie voor de verruiming van de BMKB ten behoeve van door de uitbraak van het Coronavirus getroffen ondernemingen te verlagen van 3,9% naar 2%, waarbij rekening is gehouden met staatssteunregels en de maximale hoogte van het leenbedrag. Die bepalen mede of de staatssteun onder de zogenaamde toegestane de-minimisdrempel blijft. Met deze verlaging wordt financiering toegankelijker voor ondernemers. Samenhangend met de verhoging van het garantiebudget van de BMKB naar € 1,5 mld en inclusief de gevolgen van de premieverlaging wordt aanvullend in totaal € 180 mln euro ter beschikking gesteld voor het opvangen van de verwachte verliesdeclaraties. Omdat tegenover de verlaging van de garantiepremie mogelijk een hoger dan aanvankelijk geraamde benutting aan de orde is, wordt vooralsnog geen mutatie in de ontvangstenraming doorgevoerd.

Het kabinet monitort voortdurend hoe het pakket van generieke crisismaatregelen voor diverse economische actoren uitwerkt en of het pakket nog adequaat is. Als de schade van onder meer de garanties onverhoopt meer is dan uit de huidige ramingen blijkt, zal dit generaal worden gecompenseerd. Bij onderuitputting na definitieve beëindiging van de crisismaatregelen vloeien de middelen terug naar het algemene beeld.

## 2.2 Beleidsartikel 3 Toekomstfonds

**Tabel 2 Budgettaire gevolgen van beleid incidentele suppletoire begroting (ISB) (bedragen x € 1.000)**

	Stand ontwerpbe- groting 2020 incl. NvW en ISB	Mutaties 2° ISB	Stand 2° ISB	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
<b>Verplichtingen</b>	<b>142.952</b>	<b>100.000</b>	<b>242.952</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Waarvan garantieverplichtingen	0		0	0	0	0	0
Waarvan overige verplichtingen	142.952	100.000	242.952	0	0	0	0
<b>Uitgaven</b>	<b>184.452</b>	<b>100.000</b>	<b>284.452</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Waarvan juridisch verplicht	76%		76%				
<b>Subsidies</b>	<b>999</b>	<b>0</b>	<b>999</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Smart Industry	199		199	0	0	0	0
Haalbaarheidsstudies STW	800		800	0	0	0	0
Thematische Technology Transfer	0		0	0	0	0	0
<b>Leningen</b>	<b>175.147</b>	<b>100.000</b>	<b>275.147</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>Startups / MKB financiering</b>							
<i>Volledig revolving</i>							
Fund to Fund	35.733		35.733	0	0	0	0
ROM's	0	100.000	100.000	0	0	0	0
Co-investment venture capital instrument / EIF	10.154		10.154	0	0	0	0
<i>Deels revolving</i>							
Innovatiekrediet	55.205		55.205	0	0	0	0
Risicokapitaal Seed Capital	46.823		46.823	0	0	0	0
Vroegefasefinanciering / informal investors	13.702		13.702	0	0	0	0
Startups / MKB	5.186		5.186	0	0	0	0
NL-Californië Duurzaam E-mobility fund	0		0	0	0	0	0

	Stand ontwerpbe- groting 2020 incl. NvW en ISB	Mutaties 2° ISB	Stand 2° ISB	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
<b>Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek</b>							
<i>Met vermogensbehoud</i>							
Fundamenteel en toegepast onderzoek	5.500		5.500	0	0	0	0
Onco research	2.500		2.500	0	0	0	0
Smart Industry	344		344	0	0	0	0
Thematische Technology Transfer	0		0	0	0	0	0
<b>Bijdrage aan agentschappen</b>	<b>8.306</b>	0	<b>8.306</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Bijdrage RVO.nl	8.306		8.306	0	0	0	0
<b>Ontvangsten</b>	<b>34.600</b>	0	<b>34.600</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen	0		0	0	0	0	0
Fund to Fund	8.050		8.050	0	0	0	0
Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek	0		0	0	0	0	0
Innovatiekrediet	17.000		17.000	0	0	0	0
Seed Capital	9.400		9.400	0	0	0	0
DVI II	150		150	0	0	0	0

## Toelichting

### Verplichtingen

Een brede groep bedrijven wordt met eigen vermogen of risicodragend vermogen gefinancierd. Dat zijn onder andere startups en scale-ups, waarbij de verwachting is dat naast de behoefte aan overbruggingskrediet ook eigen vermogen een rol zal spelen. Daarnaast er is ook veel non bancaire gefinancierd mkb dat over jaren gefinancierd is door bijvoorbeeld ingehouden winst. Deze bedrijven hebben doorgaans wel een gezonde balans, maar hebben geen bankrelatie en kunnen momenteel – als gevolg van de coronacrisis – moeilijk bij de bank terecht voor een overbruggingskrediet omdat banken zich nu richten op bestaande klanten. Het kabinet zal overbruggingskredieten toegankelijk maken voor deze door de coronacrisis getroffen bedrijven. De Regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) zullen op verzoek van het kabinet deze kredieten verstrekken. Het kabinet stelt hiervoor als eerste tranche € 100 mln ter beschikking.

### Uitgaven

#### *Subsidies*

Ten behoeven van overbruggingskredieten voor het non bancaire gefinancierd mkb stelt het kabinet als eerste tranche € 100 mln ter beschikking (zie ook toelichting bij de verplichtingen).